



JUSSI LEHTONEN

# Avustajaeläinten ja ikäihmisten yhteinen tulevaisuus

## Vaihtoehtoisia tulevaisuuksia rakentamassa

### *Johdanto*

Artikkelini tavoitteena on analysoida ikäihmisille suunnatun avustajaeläintoiminnan yksilötason vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia ja niiden muodostamista. Tämä tapahtuu kansatieteen ja tulevaisuudentutkimuksen näkökulmat yhdistäen siten, että huomion kohteena ovat ikäihmisten ja avustajaeläinten yhteistä elämää 2040-luvulla käsittelevät tulevaisuuskuvat. Osoitan yhden mahdollisen tavan, jolla mainittujen kahden tieteenalan näkökulmien yhdistäminen onnistuu. Keskiöön nostan tulevaisuudentutkimuksellisen FAR-taulukon (ks. taulukko 1 s. 249). Tulen perustelemaan kuuden tulevaisuustaulukkoon sisällytetyn muuttujan valintaa sekä sen, miten muuttujien arvot ovat perusteltavissa. Lopuksi hahmottelen tulevaisuustaulukon pohjalta kolme ikäihmisten ja avustajaeläinten vaihtoehtoista tulevaisuuskuvaa 2040-luvulle. Artikkelin pohjana on kansatieteen alalla uusi suuntaus, kansatieteellinen tulevaisuudentutkimus, joka on samalla soveltavaa kansatiedettä. Aluksi esittelen tämän lähestymistavan sekä käyttämäni tutkimusaineistot ja -menetelmät. Lisäksi avaan tarkemmin FAR-tulevaisuustaulukon rakentamista.

Artikkelin ajallinen horisontti ylittää 2040-luvulle asti. Tulevaisuudentutkimuksen tieteenalalla liian lyhyt aika kohti tulevaisuutta rajoittaa toimia, joita voidaan tehdä tavoiteltavan tulevaisuuden saavuttamiseksi tai huonoksi koetun tulevaisuuden välttämiseksi. Jos aikajana on liian pitkälle tulevaisuuteen, yksittäinen ihminen ei välttämättä koe tulevaisuuksia henkilökohtaisesti merkityksellisiksi tai organisaatio omaan olemassaoloonsa vaikuttaviksi. Näin voi tapahtua siitä huolimatta, että käsiteltävä asia voi nykyhetkessä liittyä kiinteästi ihmisen tai organisaation omaan arkielämään ja sen muuttumiseen. Tällöin johonkin tulevaisuuteen aktiivisesti pyrkiminen saattaa jäädä vähäiseksi, koska asia on abstrakti eikä siihen muodostu riittävän vahvaa henkilökohtaista vuorovaikutussuhdetta. Samassa tilanteessa ollaan myös silloin, kun kaukaisemman tulevaisuuden monenlaiset muutosvoimat eivät näy selkeinä kokonaisuuksina omassa ajassamme tulevaisuuden mennessä liian kauas eteenpäin ja muutuessa vaikeasti hahmotettavaksi.

Tämä vaikeuttaa asioiden ennakoitua ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien toteutumismuotojen hahmottamista. (Lehtonen 2016, 41–42; Niiniluoto 2013, 24 ja seuraavat; ks. myös Heinonen–Ruotsalainen 2012, 70.)

Tulevaisuudentutkimuksen menetelmien ja näkökulmien yhdistäminen kansatieteelliseen tutkimukseen on uutta, vaikka kansatieteen tulevaisuusorientaatio onkin selvästi vahvistunut 2010-lukua lähestyessä. Tulevaisuudentutkimuksessa taas monien tieteenalojen erilaiset yhdistelmät ovat tutkimuksenteon arkea. (Ks. Lehtonen 2016, 19–20, 289; Siivonen 2008, 148.) Tämän vuoksi on tarpeen lyhyesti esitellä kansatieteen ja tulevaisuudentutkimuksen yhdistämistä nimenomaan kansatieteen näkökulmasta käsin. Lähtökohdaisesti molemmat tieteenalat hyödyntävät muiden tieteenalojen näkökulmia ja aineistoja.

Tulevaisuudentutkimuksen tieteenalan yhtenä tarkoituksena on erilaisia menetelmiä ja aineistoja käyttäen hahmotella vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Esimerkiksi omassa tutkimuksessani rakennan tässä artikkelissa tulevaisuuskuvia: millaisina toimintamalleina, tapoina ja näkökulmina ikäihmisen ja hänen avustajaeläimensä tulevaisuus saattaa lähteistäni nousevien tietojen perusteella näyttäytyä? Käytän soveltavan kansatieteen lähestymistapaa, eli tutkimukseni antaa konkreettisia ratkaisumalleja ikäihmisten ja avustajaeläinten yhteiselön järjestämiselle. Näitä malleja esittelen tulevaisuuskuvien muodossa tämän artikkelin tuloksena. Tulevaisuudentutkimuksen tarkoitus ei siis ole selvittää yhtä varmaa ja toteutuvaa tulevaisuutta vaan osoittaa vaihtoehtoja, joiden joukosta jokin toimija – esimerkiksi yhteiskunta, organisaatio tai yksilö – voi löytää tavoiteltavan tai vältettävän tulevaisuuden. Se, mitä tulevaisuutta kulloinkin pidetään hyvänä ja tavoittelemisen arvoisena, riippuu organisaation, yhteiskunnan ja yksilön arvoista ja niiden muuttumisesta tulevaisuudessa. (Kamppinen–Malaska–Kuusi 2003, 26–29; Rubin 2003, 902–903; ks. myös Avustajaeläimet.)

Kansatiede oli tieteenalana pitkään lähinnä historiallista kansankulttuuria tutkiva tiede, jonka aikataso oli menneisyydessä. Suomessa nykyhetken tutkimus alkoi vakiinnuttaa asemaansa yhä vahvemmin erityisesti 1980-luvulta alkaen. (Löfgren 1996, 81; Säskilähti 1997, 91–92.) Turun yliopiston kansatieteen oppiaineessa tutkimuskohteet ovat olleet myös omaan aikaamme linkittyneitä keskittyen erityisesti murroskausiin sekä erilaisiin ilmiöihin, tapahtumiin ja käytänteisiin ihmisten arjessa. Historiallisen ja nykyhetken liittyvän tutkimusperinteen jatkoksi kansatieteellinen tulevaisuudentutkimus antaa mahdollisuuden ihmisryhmän tai yksittäisenkin ihmisen vaihtoehtoisten tulevaisuuksien suunnitteluun ja niiden tavoittelemiseen osana jokapäiväistä arkielämää. Tulevaisuus, joka rakentuu historian ja nykyhetken päälle, on luonteva tutkimuskohde myös kansatieteelle.

Tulevaisuudentutkimus on tieteenalana nuorempi kuin kansatiede, jonka juuret ovat 1800-luvulla. Maailmalla oli jo 1900-luvun alkupuolelta alkaen pyrkimystä tieteellisen tulevaisuudentutkimuksen vakiinnuttamiseksi. Eräs virstanpylväs saavutettiin 1940-luvun jälkeen, jolloin yhdysvaltalainen RAND-yhtiö laajensi toimintaansa ei-sotilaallisiin tulevaisuusselvityksiin. (Bell 2003, 29; Borg 2013, 50–52; Söderlund–Kuusi 2003, 262–264.) Tulevaisuudentutkimus alkoi muuttua laaja-alaisen teemojen kautta tieteenksi, joka vaikuttaa monella tasolla yhteiskuntaan ja sen toimijoihin sekä tarjoaa työkaluja

tulevaisuuksien tekemistä varten. Suomessa akateeminen tulevaisuudentutkimus on vakiinnuttanut tieteellisen oppituolin asemansa vasta viime vuosina, vaikka tulevaisuutta onkin tutkittu jo vuosikymmeniä niin korkeakouluissa kuin yritysten ennakointiyksiköissäkin. Tulevaisuudentutkimuksen menetelmistä tunnetuimpia ja samalla tutkijoiden eniten käyttämiä lienevät skenaariot ja Delfoi-kyselyt sekä tulevaisuusverstaat, joita kaikkia käytetään esimerkiksi julkisen ja yksityisen sektorin kehitystyössä ja ennakoinnin välineinä. (Ks. Popper 2008.) Mainituista menetelmistä tulevaisuusverstaassa on tuotettu aineistoa myös tämän artikkelin käyttöön.

Soveltava kansatiede on lähestymistapa, jossa tartutaan ajankohtaisiin arkipäivän elämästä nouseviin ongelmiin ja etsitään niille konkreettisia ratkaisumalleja. Tämä erottaa nykyaikaisen kansatieteen monista muista tieteenaloista. Mutta kuten ruotsalainen kansatieteilijä Tom O'Dell kirjoittaa, soveltava kansatiede ei ole kevyempää tiedettä kuin ”perinteisempikään” kansatiede, sillä soveltava tutkimus lepää kansatieteen teorioiden ja metodien vankan kivijalan päällä (O'Dell 2009, 26). Soveltavan kansatieteen lähestymistavan käyttäminen vaatii enemmän resursseja, sillä tutkijan tulee perustutkimuksellisen osuuden lisäksi hallita myös soveltava osuus ja perehtyä sen käytännön toimivuuteen. Tällöin kasvaa myös yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen rooli tutkimustulosten hyödyntämisessä ja edelleen kehittämässä. Tähän antaa tukea soveltavan kansatieteen konkretiaan nojaava näkökulma.

### *Aineistot ja menetelmät*

Artikkeli perustuu aineistoon, jota olen kerännyt post doc -tutkimukseeni avustajaeläinten ja ikäihmisten yhteisistä tulevaisuuksista 2040-luvulla. Tutkimukseni on osa Turun yliopiston kansatieteen ja yleisen historian oppiaineiden hanketta, Eläinten toimijuus yhteiskunnassa. Näkökulmia Suomesta 1890–2040, jota rahoittaa Suomen Akatemia. (Avustajaeläimet.)

Artikkelini lähteistön runkona toimii kenttätöiden avulla muodostettu aineistokokonaisuus, johon kuuluu haastatteluja, tulevaisuusverstaissa tuotettuja materiaaleja ja kyselyaineistoja. Toisena aineistoryhmänä olen käyttänyt tutkimusteemaani sivuavia artikkeleita ja julkaisuja. FAR-tulevaisuustaulukon sisällön olen rakentanut näiden molempien aineistoryhmien varaan. Etsin aineistoon tutustuessani muutosvoimia ja keskeisiä käsitteitä, jotka muodostavat tulevaisuustaulukon muuttujat ja niiden arvot.

### *Käytetyt tutkimusmenetelmät ja aineistot*

Tärkeimmät tutkimuksessa hyödyntämäni menetelmät ovat kansatieteelliseen kenttätööhön liittyvät haastattelut sekä tulevaisuudentutkimuksen menetelmistä tulevaisuusvertas ja FAR-tulevaisuustaulukko. Näistä mainituista jälkimmäinen on eläinten ja ikäihmisten tutkimusprojektissani keskeinen menetelmä, joka kokoaa yhteen eri aineistot ja näkökulmat. Tulevaisuustaulukkomenetelmä on tutkimukseni aineistojen esittämisen ja

prosessoinnin kannalta tärkeä, sillä sen avulla aineisto tiivistyy ja sieltä nousevat esiin merkittävimmät käsitteet.

Kenttätyömateriaaleja – äänitettyjä ja osin litteroituja haastatteluaineistoja, tutkimuspäiväkirjoja ja muutamia kuvaamiani videoita – olen kerännyt Suomesta, Itävallasta ja Englannista. Haastateltavieni (tällä hetkellä 11 henkilöä ja 8 haastattelua) asiantuntijuus liittyy teknologiaan, ikäihmisiin, eläinten koulutukseen, eläinlääkintään, ihmisten eläin-kokemuksiin, eläinavusteisuuteen ja sen tutkimukseen sekä eläinten terapiatyön näkökulmiin eri ikäryhmissä. Osa haastateltavista puhuu asiasta ammattilaisnäkökulmasta, osa harrastajina tai omaisina. Tässä vaiheessa tutkimustani en ole itse tehnyt ikäihmisten haastatteluja, vaikka heidän osallisuutensa onkin välillisesti mukana kaikessa kenttätyö-aineistossa, toisen käden näkökulmana. Käytössäni ovat kuitenkin ulkopuolisen henkilön minulle tekemät ikäihmisen ja vanhustyöntekijän haastattelut, jotka suoraan käsittelevät aiheitani kysymyksenasettelun mukaisesti. Kaikissa tekemissäni haastatteluissa selvitettiin asian historiaa ja nykyisyyttä sekä 2040-luvulle kohdistettuja konkreettisia mahdollisuuksia ja esimerkiksi uhkakuvia ja toiveita. Haastattelut, kuten muukin aineisto, on arkistoitu Turun yliopiston kansatieteen oppiaineen kokoelmaan, jossa ne ovat tutkimuskäytössä arkiston käyttösääntöjen mukaisesti. Artikkelin lähdeluettelossa on avattu haastateltavien tietoja kenttätyöaineiston osalta siinä määrin kuin se on haastateltavilta saadun luvan ja arkiston sääntöjen mukaisesti yhtenäisesti mahdollista.

Haastattelujen lisäksi olen kerännyt ihmisten ajatuksia (mielipiteitä, ideoita, tietoja) talteen lyhyinä nimettöminä kyselyinä. Näitä vapaamuotoisia, noin puolen sivun mittaisia kirjoituksia ja muistiinpanoja on edeltänyt intro, alun perin tulevaisuusverstaita varten tekemäni 10 minuutin Powerpoint-esitys. Siinä olen musiikin, vaihtuvien kuvien ja tekstien avulla avannut avustajaeläinten ja ikäihmisten erilaisia nykytiloja sekä kertonut uusimpia eläintutkimuksen tuloksia ja linkittänyt niitä vanhusten hoidon tämän hetken trendeihin Suomessa. Vastaajat ovat pääasiassa olleet yliopiston eri kursseille osallistuneita opiskelijoita, mutta mukana on myös runsaat 100 ala-asteen 1–6-luokkalaista lasta. (TYKL/SPA/1179/K1 ja K2.) Nämä aineistot ovat fragmentaarisia, mutta pääpiirteissään ne toistavat haastattelujen sisältöjä tiiviimmässä muodossa ja ovat taustalla tukemassa kokonaisuutta.

Tulevaisuusverstaita olen järjestänyt kolme, joista kaksi Suomessa (Eläimet ja vanhukset sekä Dog & Technology) ja yhden Itävallassa (Animals & Seniors). Verstaiden tulokset ovat monipuolisia ja sisältävät kirjallista aineistoa laajoista yleisluontoisista suunnitelmista yksityiskohtaisiin pohdintoihin ja ideoihin siitä, miten avustajaeläinpalvelut voitaisiin tulevaisuudessa organisoida ja toteuttaa. Verstaiden aluksi olen esittänyt tekemäni ja edellä mainitsemani intron. Tämän jälkeen olen järjestänyt yksilötyöskentelyn vaiheen, jossa kukin osallistuja on voinut kirjata omia ajatuksiaan muiden kommentoitavaksi. Yksilöllisen työn ja sen yhteisöllisen edistämisen kautta ideoita ja ajatuksia eri teemoista on saatu kaikkien tietoisuuteen ja kehitetty yhdessä eteenpäin. Tämän jälkeen osallistujat ovat arvottaneet eri ehdotuksia ja näiden joukosta on lopulta valittu pienryhmien työstettäväksi muutamia aiheita. Viimeisessä vaiheessa muutaman hengen pienryhmät ovat koostaneet keskeisimmät ideat, pohtineet ratkaisumalleja ja ideoita sekä lopuksi tehneet

tarkemman kuvauksen yhdestä merkityksellisimmäksi katsomastaan teemasta. (Nurmela 2013, 213 ja seuraavat.)

Tulevaisuusverstaissa syvällisempään pienryhmäkäsittelyyn nousseita teemoja ovat olleet eläinbisnes ja eläimen hankintaprosessi tulevaisuudessa, eläinten hyvän huolenpidon ja hoidon varmistaminen, älykoti ja uusi teknologia, koiran (hyvinvoinnin) etäseuranta sekä koiran ja ihmisen välinen kommunikointi, eläimen vapaa-aika ja sen varmistaminen sekä toimintaympäristö, jossa eläin voi asua ja toimia. (V<sub>1</sub>–V<sub>3</sub>.) Nämä teemat ja niiden ratkaisumallit on sisällytetty tulevaisuustaulukkoon yhdessä muun aineistooni perustuvan tiedon kanssa.

### *FAR-taulukosta yleisesti*

Tulevaisuudentutkija Rafael Popper (2008) kirjoittaa artikkelissaan tulevaisuudentutkimuksen menetelmistä. Hänen mukaansa monet sellaiset menetelmät, joita tieteenalalla käytetään vähemmän ja jotka vaativat syvää tietämystä aiheesta, käyttävät usein apuna muita menetelmiä. (Mt., 81.) Itse katson FAR-menetelmän olevan tällainen Popperin mainitsema menetelmä, vaikka hän ei sitä erikseen artikkelissaan nimeä. Tulevaisuustaulukon rakentaminen on monimuotoinen prosessi, johon sisältöjä voidaan kerätä monilla menetelmillä. Tämä takaa sen, että omassa ajassamme näkyvät viitteet tulevaisuudesta ja tutkimusaineistojen tuottamiseen osallistuneiden henkilöiden laaja-alainen asiantuntemus näkyvät lopullisen taulukon muuttujina ja niiden arvoina.

Tulevaisuustaulukkomenetelmä on yksi tulevaisuudentutkimuksen vähemmän käytetyistä menetelmistä. Se soveltuu hyvin kansatieteellisen tutkimuksen osaksi kvalitatiiviseen aineistoon helposti taipuvan luonteensa vuoksi. Tulevaisuustaulukon tarkoituksena on järjestelmällisesti ja läpinäkyvästi muodostaa tulevaisuuskuvia. (Rhyne 1974; Rhyne 1995, 657 ja seuraavat.) Samalla tulevaisuustaulukko rajaa tutkimuskohteen ja osoittaa aineistosta nousevat vahvimmat ja tärkeimmät käsitteet. Se on siis myös väline tutkimusaiheen eri osien ymmärrykseen ja sisältöjen järjestämiseen ilman varsinaisten tulevaisuuskuvien luomistakin. FAR on menetelmä, joka rikkoo lukkiutuneita käsityksiä tulevaisuuden eri vaihtoehdoista: taulukon avulla on mahdollista rakentaa tulevaisuuskuvia, joita tutkija ei itsenäisesti päätyisi ehkä koskaan tekemään. (Ks. Lehtonen 2016, 64–65.)

Tulevaisuustaulukostani (taulukko 1) käyvät ilmi aineistoni perusteella esiin nousseet keskeisimmät muuttujat (rivit 1–6) sekä niiden arvot (rivien solut). Vaihtoehtoisia tulevaisuuksia (sarakkeissa A–E) on yhteensä viisi, eli jokaisella muuttujalla on viisi erilaista, aineistooni perustuvaa toteutusvaihtoehtoa. Taulukon muuttujat eivät ole suppeita teemoja, vaan ne voivat olla laajoja koosteita useista eri käsitteistä, eli ne ovat eräänlaisia kattokäsitteitä, joita sitten tulevaisuuskuvissa ja myöhemmin skenaarioissa voidaan edelleen laajentaa ja avata erilaisiksi tulevaisuuksiksi. Näissä tulevaisuuksissa on näkökulmana ikäihminen ja hänen avustajaeläimensä, toisin sanoen tavallisen ihmisen arkielämän organisoituminen tulevaisuuden Suomessa.

Tulevaisuustaulukon rakentaminen eteni siten, että aineistoihin perehtyessäni täytin samalla tulevaisuustaulukon pohjaan käsitteitä, joita aineistoistani suoraan tai tulkiten

Taulukko 1. Avustajaeläimet ja ikäihmiset 2040.

Muuttujat	A	B	C	D	E
<b>1. Järjestävä taho, organisoija</b>	Maakunnallinen Sote-alue	Yksityinen sektori	Kunta vastuussa	Kolmas sektori: järjestöt ja yhdistykset	Vapaata kansalais-toimintaa
<b>2. Teknologian rooli</b>	Isoveli valvoo: ulkopuolisen tahon kontrolloimaa teknologiaa	Luomu: ei teknologiaa käytössä	Riippuen ihmisestä, oman valinnan mukaan	Ihmisen hallinnassa oleva ubiikkiyhteis-kunta	Teköalyn ohjaamaa itsenäistä teknologiaa
<b>3. Talous</b>	Jokaisen oma varallisuus määrittelee rajat avustajaeläintoinnille	Ulkopuolinen rahoitus vastaa kaikista eläimen kustannuksista	Sekä omalla että ulkopuolisella rahoituksella	Vapaaehtoisten kahdenvälistä toimintaa, rahataloutta ei mukana	Kustannukset hoide-taan työaikapankin ja jakamistalouden avulla
<b>4. Eläimen hankinta ja koulutus</b>	Avaimet käteen: isoja koulutuskeskuksia ja sijoittamisyksiköitä, opastusta kodeissa, keskitettyjä eläinlääkäripalveluja	Pieniä itsenäisiä toimijoita hajallaan, ei yhteistyötä hankinnassa tai koulutuksessa	Eläimen hankkiva ihmisen kouluttaa itse, ulkopuolista apua saatavissa tarpeen mukaan	Kukin hoitaa itse miten haluaa, ei min-käänlaisia organisoitua toimintaa	Massiivista ylikansallista toimintaa, laaja-alaista ja tehokasta, konseptit suurista kokonaisuuksista yksityiskohtiin
<b>5. Eläimen valvonta ja hoito</b>	Etätarkkailukeskuk-sen työntekijä seuraa tilannetta, ikäihmi-sellä ei juurikaan itse vastuuta	Ikäihminen huolehtii pääasiassa itse, omaiset avustavat tarvittaessa	Etätarkkailukeskus, ikäihminen ja omaiset hoitavat asian yhdessä sovituin vastuualuein	Vain omaisten vas-tuulla, ikäihminen ei osallistu avustajaeläimen valvontaan tai hoitamiseen	Ulkopuolinen palvelun-tarjoaja järjestää oman osaamisensa mukaisesti
<b>6. Eläimen eläkepäivät</b>	Lopetetaan, kun viimeinen käyttöpäivä on saavutettu	Jää asumaan kotiinsa vaikka talouteen tulisi uusi avustajaeläin	Muuttaa eläinten vanhainkotiin, yhteydenpito entiseen kotiin pyritään pitämään	Vapaaehtoiset perheet ottavat kotieläimeksi, ei välittämättä yhteyttä alkuperäiseen kotiin	Tekee töitä kuolemaan asti omien voimien mukaan, ei varsinaista eläkeaikaa

nousi esiin. Tässä yhteydessä myös käsitteiden sisällöt – tulevat muuttujien arvot – alkoivat muotoutua. Prosessin kuluessa suppeammat tai eri muodoissa olleet käsitteet tiivistyivät samalla, kun nämä lopulta muuttujiksi päätyneet käsitteet muokkautuivat myös erilaisiksi tulevaisuuden vaihtoehdoiksi.

Tulevaisuustaulukon pystysarakkeista A–E käyvät ilmi muuttujien vaihtoehtoiset tulevaisuudet, esimerkiksi miten teknologian rooli voidaan nähdä eläinavusteisuuden näkökulmasta eri tavoin, kun keskiössä ovat vanhus ja avustajaeläin ja heidän arkielämänsä. Jokaisella muuttujalla on viisi erilaista tulevaisuusvaihtoehtoa, mutta näistä soluista eli arvoista vain yksi voi tulevaisuuskuvia rakennettaessa olla voimassa samanaikaisesti. Arvot kertovat siis muuttujien vaihtoehtoisista tulevaisuuden mahdollisuuksista ja uhista, siten kuin ne keräämässäni aineistossa nousevat esiin. Arvot löytyvät esimerkiksi haastatteluista sellaisinaan, tai niiden ilmeneminen on tulkittu esiin tulevaisuusverstaiden materiaaleista. Osoitan käsitteiden muodostumista esimerkiksi aineistolainausten avulla muuttujien esittelyiden yhteydessä.

Esimerkiksi muuttuja 1 – Järjestävä taho, organisoija – koostuu viidestä erilaisesta tulevaisuudesta, joista yksi voi kerrallaan olla voimassa. Muuttujan arvot ovat merkittävällä tavalla vaikuttamassa siihen, millaiseksi avustajaeläimen ja ikäihmisen yhteinen tulevaisuus muodostuu. Vaihtoehtoisessa tulevaisuustilassa A avustajaeläinpalvelut vanhuksille järjestää SOTE-alue, tulevaisuustilassa B palvelu on täysin yksityisen sektorin tuottamaa ja esimerkiksi tulevaisuustilassa E se on kansalaistoimintaan rinnastettavaa. Samalla tavoin joka riviltä yhden arvon valiten voi lukea koko tulevaisuustaulukkoa.

Seuraavassa avaan muuttujien merkityksiä erityisesti ikäihmisen ja avustajaeläimen yhteisen arjen organisoitumisen näkökulmasta. Tämän jälkeen esittelen tulevaisuustaulukon avulla tekemäni kolme tulevaisuuskuvaa. Tulevaisuuskuva tarkoittaa pysäytyskuvaa jostakin tulevaisuuden tilanteesta (Bishop ym. 2007, 5–6), eli se näyttää hetkellisen tilanteen valitusta tulevaisuuden kohteesta ilman sen kehittymiseen liittyvää tapahtumien ketjua.

Tulevaisuustaulukossani ei esiinny arvoja, joiden mukaan järjestävää tahoja tai eläinten koulutusta ei olisi olemassa lainkaan – tästä seuraisi tilanne, jossa ikäihmisille tarkoitettuja avustajaeläimiäkään ei olisi. Tämä lopettaisi tulevaisuuden vaihtoehtojen tekemisen, joten olen jättänyt mahdollisuuden taulukosta pois. Sen sijaan tulevaisuustaulukosta voi eri muuttujien arvojen yhteistyönä rakentua tulevaisuuskuva, jonka perusteella avustajaeläintoiminta ei ole mahdollista. Tällöin nähdään, millaisten arvojen yhteisvaikutus on sen aiheuttanut.

### *Tulevaisuustaulukon muuttujat ja arvot*

Seuraavassa perustelen tulevaisuustaulukon sisällön muuttuja kerrallaan osoittaen samalla käsiteltävään teemaan liittyvän laajemman yhteiskunnallisen kehyksen. Kaikki muuttujat vaikuttavat toisiinsa ja muodostavat yhdessä rakenteen sille, miten yksityiskohtaisemmissa tulevaisuuskuviissa yksittäisen ihmisen ja hänen avustajaeläimensä arkielämä saatettaisiin 2040-luvulla toteuttaa. Yhdellä muuttujalla ei ole hallitsevaa asemaa, vaan ne toimivat taulukossa yhdessä ja vaikuttavat toisiinsa tasavertaisesti.

Muuttajat ovat seuraavat:

1. Järjestävä taho, organisoiija
2. Teknologian rooli
3. Talous
4. Eläimen hankinta ja koulutus
5. Eläimen valvonta ja hoito
6. Eläimen eläkepäivät

Kolme ensimmäistä muuttujaa liikkuvat yleisellä tasolla, kun taas kolme viimeistä keskittyvät erityisesti konkreettiseen ja yksityiskohtaiseen toimintaan. Ne kaikki ovat kuitenkin vahvasti sidoksissa ikäihmisen ja hänen avustajaeläimensä yhteiseen arkeen. Seuraavassa selvitän laajemmin kunkin muuttujan merkitystä ja arvoja ja perustelen niiden kuuluttamisen taulukkoon. Tässä yhteydessä selviää samalla tietoa tutkimuskohteen nykytilasta.

#### *Muuttuja 1: Järjestävä taho, organisoiija*

Järjestävä taho tai se toimija (organisaatio tai yksittäinen ihminen), joka tulevaisuudessa hoitaa avustajaeläinasioita, on yksi keskeisimmistä aineistostani nousseista muuttujista, ja sitä käsitelläänkin kaikissa haastatteluissa ja tulevaisuusverstaissa. Ilman jonkinlaista järjestäjää tätä palvelua ei olisi lainkaan. Muuttuja osoittaa tuottajatahoon liittyvät vaihtoehdot, joita minulla on tällä hetkellä tulevaisuuden organisoitumisen tavoista. Muuttuja vaikuttaa jokapäiväisen elämän näkökulmasta myös siihen, miten lähellä palvelua tuotetaan ja miten paljon yksittäinen ihminen esimerkiksi demokraattisessa päätöksenteossa kykenee vaikuttamaan sen sisältöihin.

Tiedotusvälineitä ja esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen uudelleenjärjestely- eli SOTE-keskustelua seuraamalla huomaa, miten yhteiskunnallisesti merkittävien palvelujen tuottajista käydään paljon keskustelua. Tämän nykyhetken päälle rakentuu ajatus siitä (arvo A), että parinkymmenen vuoden kuluttua nyt valmistelussa oleva SOTE-toimintamalli on vakiinnuttanut asemansa ja tuottaa 2040-luvulla avustajaeläinpalveluja. Näkemystä voi perustella myös sillä, miten paljon eläimet vaikuttavat sekä ihmisten henkiseen että fyysiseen terveyteen. Yhdessäolo eläinten kanssa vähentää stressiä ja vaikuttaa jopa sydänperäisten sairauksien ilmenemisen todennäköisyyksiin. (Beetz ym. 2012, 7–10 passim.; Ikäheimo 2015, 7.) Näiden näkökulmien vahvistuessa tulevaisuudessa on SOTE-alueen osallisuus myös avustajaeläintoiminnassa perusteltua.

Nykyisin vahvat julkinen ja yksityinen sektori (tulevaisuustilat B ja C) lienevät palveluiden tuottajia edelleen 2040-luvulla. Kuten esimerkiksi oheisesta, aineistostani peräisin olevasta lainauksesta voi huomata, molempia sektoreita pidetään potentiaalisina tahoina järjestämään avustajaeläinpalvelua. Julkista sektoria arvostettiin sen vakauden ja tasavertaisuuden takaajan roolin vuoksi enemmän, yksityinen sektori puolestaan nähtiin vähemmän byrokraattisena.



Terveydenhuollon ja sosiaalipuolen palveluissa aina, jos puhutaan kunnallisesta tai julkisesta tuotannosta, byrokratia ja koneisto on usein niin raskas, ettei se ole taloudellisesti kannattavaa. Yksityinen toimija ei välttämättä ylläpidä toimintaa ellei se ole jokseenkin taloudellisesti kannattavaa. Nämä intressit vähän määrittävät sitä, mikä onärkevin. Periaatteessa varmaan olisiärkevintä, että se olisi kunnallista, valtiollista tai julkista toimintaa, jolloin siinä ei välttämättä mietittäisi päällimmäisenä sitä taloudellista voittoa. Jos taloudellisesti miettii, yksityinen toimija olisi varmaan perusteltu, mutta se voi taas johtaa muun tyyppiin väärinkäytöksiin. (H4)

Julkisen ja yksityisen palvelun lisäksi kolmannen sektorin palvelut (tulevaisuustila D) ovat nousseet vaihtoehdoksi palvelujen tuottamisessa ja nykyisin esimerkiksi avustajakoira-koulutuksista suuri osa järjestetään kolmannen sektorin toimijoiden parissa. Seurannaisvaikutukset kolmannen sektorin järjestämässä avustajaeläinpalvelussa on myös hyvä huomata: on mahdollista, että aiemmin yleishyödyllinen yhdistys siirtyy tiiviimmin osaksi kaupallisen toimijuuden kenttää. Tällöin yhdistyksen aiempi arvomaailma voi joutua ristiriitaan sen kaupallisen toiminnan kanssa. (H3–5; Möttönen–Niemi 2005, 86.) Jos kyseessä on esimerkiksi eläinten hyvinvointia tärkeänä pitävä yhdistys, sen avustajaeläintoiminta saattaa kohdata ideologisia haasteita eläimiin kohdistuvalla ja samaan aikaan kilpaillulla alalla.

Tulevaisuustaulukossa pidän todennäköisenä, että nämä kolme nykyisin laajaa toimijakenttää ovat edelleen tuottamassa palveluja runsaan 20 vuoden kuluttua. Epämääräisemmän valtion sijaan järjestäjätahona taulukossa on kunta, sillä SOTE-alue viittaa laajempaan hallintomalliin, jossa päättävät tahot ovat kauempana käyttäjistä kuin kunnallisessa julkisessa palvelussa.

Vanhuspalvelut ja avustajaeläimet eivät välttämättä ole tulevaisuudessa vain näiden kolmen sektoritoimijan varassa. Aineistostani nousee esiin mahdollisuus vapaaseen kansalaistoimintaan (taulukon arvo E), jolloin ihmiset hoitavat asian kahden kesken. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ihmiset voisivat järjestää toimintaa itsenäisesti joko pienissä ryhmissä, kahden kesken tai jopa yksin, ilman kouluttautumista alalle. Taustalla vaikuttaa teknologia, sillä avustajaeläinten kouluttaminen ei välttämättä ole organisoitua vaan ennemminkin itsenäistä, ihmisten yksityistä ja heistä lähtevää toimintaa. (H7; H8.) Viidennen tulevaisuustilan (E) sisältöihin vaikuttavat jakamistalouden nopea leviäminen ja oletettu valtavirtaistuminen jo 2020-luvun puolivälissä (World Economic Forum 2015, 25). Tämän tulevaisuustilan sisältöihin vaikuttaa se, että merkityksellinen asia ei välttämättä ole tuottajataho vaan määritelyjen kriteerien täyttyminen. Jakamistalouden yleistyessä voidaan olla oheisen lainauksen kuvaamassa tilanteessa, jossa eläinpalvelusta voi vastata kuka tahansa, kunhan hän vastaa esimerkiksi kunnan tai valtion asettamia toimintamalleja:

Raamit, millä keinoilla eläimiä saa kouluttaa [on tärkeä asia] ja sitten sillä järjestäjällä ei ole kamalasti merkitystä, kun on raamit millä tavoin se pitää toteut-

taa. Kuka vaan joka täyttää raamit. Varmasti yhteiskunnalta tarvittaisiin varoja mutta ei ole niin iso kysymys, kuka koulutuksen toteuttaisi. (H2.)

### *Muuttuja 2: Teknologian rooli*

Tulevaisuudessa teknologia voi olla avustamassa eläimen koulutuksessa niin, että eläin-tenkouluttajia tai esimerkiksi opaskoirakoulun kaltaisia toimijoita ei ole olemassa (H1; H4). Tällä hetkellä virtuaalidellisuus ja tekoäly, esineiden internet sekä robotiikka kehittyvät nopeasti ja teknologia on muutenkin vahvasti läsnä ihmisten jokapäiväisessä arjessa (Linturi 2016, 10 ja seuraavat, passim.). Näiden vaikutus avustajaeläimiin ja vanhuksiin on merkittävä, sillä teknologia voi olla sekä vähentämässä eläinten roolia tulevaisuuden avustajina että myös parantamassa niiden mahdollisuuksia toimia ihmisten apuna esimerkiksi eläimille suunnatun teknologian avulla. Samaan aikaan vanhuksille tarkoitettu teknologia kehittyy ja yksinkertaiset käyttöliittymät yleistyvät. (H1; H3; H8; Röyskö 2016.) World Economic Forumin vuoden 2015 megatrendianalyysin mukaan näiden teknologioiden valtavirtaistuminen on yllättävän lähellä, sillä esimerkiksi robotit palveluiden yhteydessä, implanttitekniikat ja digitaalinen läsnäolo ovat mahdollista valtavirtaa jo 2020-luvun alkuvuosina. (World Economic Forum 2015, 6 ja passim.) Teknologialla tulee olemaan merkittävä rooli myös tulevaisuuden eläinavusteisessa toiminnassa.

Tulevaisuustila A (ulkopuolinen taho kontrolloi teknologiaa) rakentuu näkemykselle ihmisten ja eläinten käyttöön tarkoitetun teknologian etävalvonnasta. Esimerkiksi vanhus ja eläin voivat asua yhteisessä kodissa mutta valvotuissa olosuhteissa. Jälkimmäisessä tulevaisuustilassa on säilynyt valinnanvapaus sille, miten teknologiaa hyödynnetään. Teknologiaa voi tapauskohtaisesti olla käytössä paljonkin ja se voi olla vahvasti läsnä vanhusten elämässä – tai sitä on vain vähän. Tämä vaihtoehto laajentaa rajoja kumpaankin suuntaan: ihmiset eivät ole keskittäneet voimavarojaan vain yhteen toimintamalliin, vaan teknologinen kenttä on muita vaihtoehtoja enemmän pirstaloitunut. Tämä on samalla luomassa eriarvoistumista. (H1; H3; H8; V1; V2.)

Nykyhetken uutuuksien ja nopeassa kehitysprosessissa olevien teknologioiden valtavirtaistumiseen viittaa erityisesti tulevaisuustila E, jossa tekoäly ohjaa itsenäistä teknologiaa. Tämän vastavoimaksi on muodostunut tulevaisuus, jossa teknologiaa ei ole juuri lainkaan. Tämä perustuu ajatukseen ihmisten kylläntymisestä teknologiaan ja nykyisen teknologisen marginaalin muuttumisesta voimakkaammaksi valtavirraksi – vaihtoehtona ovat myös esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamat ongelmat teknologioiden kehittämisessä ja tuottamisessa eli raaka-aineiden loppumisen problematiikka. (H3; H7; Meadows et al. 2005, 233–239 passim.) Tulevaisuustilaa E vähemmän radikaali versio on ihmisen hallinnassa oleva ubiikkiyhteiskunta (D), jossa teknologia on läpäissyt rakenteet ja sen käyttäminen osana sekä eläinten että ihmisten arkea on vahvaa. Tässä tapauksessa tilanne on ihmisen vahvasti ohjaamaa eikä tekoäly ole laajamittaisesti itsenäinen toimija. Eräässä tulevaisuusverstaan työryhmässä päädyttiin esimerkiksi seuraavan kaltaiseen lopputulokseen, jossa tulevaisuustilaan D viitaten voidaan käyttötarkoitukseen tehdyllä

ääniohjauksella ja sen tulkinalla yksinkertaisesti ja ilman suuria teknisiä osaamisvaatimuksia ohjata avustajakoiran toimintaa:

Voice controlled system.

When the senior speaks, the system can interpret it and give simple instruction to the dog, remotely as well.

When the dog makes noises, the system can interpret them and provide information to the senior and external moderator (dog handler).

This system could also control various parts of the house: opening doors...

(V2.)

Hoivarobottien käyttö tulevaisuudessa on yksi osa muuttujan 2 roolia. Nykyään ihmiset ovat epäileviä käytössä olevien hoivarobottieläinten hyödyntämisestä vanhustenhuollossa, sillä ihmisillä on vahva kokemus oikeasta eläimestä. Yksi näkökulma tulevaisuutta tarkasteltaessa on kuitenkin se, miten eläimen ja ihmisen suhde tulee mahdollisesti muuttumaan ja missä määrin keinoeläin voi korvata elävän eläimen. (H7; H8.) Eräs haastateltavani pohti robotisaatiota suhteessa ihmisen ja eläimen väliseen henkiseen yhteyteen:

It could feel... like a stuffed animal. For me it would not be the same [like a real animal] because I have experience how it is to live and grow together with a real animal and how it react and how it adapt to your life and how you as a human adapt to the animal and how you learn to read each other's feelings and recognize each other's emotions and how the relation gets closer and how you grow together. I don't know if this is possible with a robot animal. (H7.)

Etologian tutkijat ovat todenneet, että esimerkiksi androideja kehitettäessä on tärkeää huomioida ihmisen ja eläimen välinen suhde. Kymmeniä tuhansia vuosia kehittyneestä suhteesta koiriin voidaan ottaa oppia siihen, miten ihminen kommunikoi lajienvälisesti tai robottien kanssa. Samalla tulevaisuuden robottieläinten hyväksyntään voi olla vaikuttamassa myös se, miten robottieläimiä voidaan käyttää esimerkiksi sairaaloiden infektiosastoilla. (Miklósi-Gácsi 2012, 3–5.) Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, miten ihminen tulevaisuudessa saattaa kohdata avustajaeläinrobotin. Aidontuntuinen robottieläin ja tarve sille saattaa rakentua paitsi sosiaaliselle vuorovaikutukselle myös monipuolisille tehtäville, joita robottieläin voi suorittaa. Nykyisten robottien toistaiseksi varsin kehittämättömät vuorovaikutustaidot ihmisten kanssa käyvät selville myös siitä, että koiria eivät robotit juurikaan kiinnosta (Miklósi-Gácsi 2012, 6). Kun teknologisen vuorovaikutuksen mahdollisuus lisääntyy ja kehittyy nykyisestä, yksi vaihtoehto 2040-luvulla voi olla teknologian nykyistä vahvempi eläintä ja ihmistä avustava rooli tai kokonaan robotisoitu, itsenäinen ja eläintä muistuttavalla tekoälyllä varustettu avustajaeläin.

### *Muuttuja 3: Talous*

Talous vaikuttaa niin eläinten kasvatukseen, hankintaan kuin koulutukseenkin ja palveluiden järjestämiseen asiakkaan kotona. Yhdessä muuttujan 1 (järjestävä taho, organisoija) kanssa talous-muuttuja vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten avustajaeläimelle tarkoitettu terveydenhuolto ja eläkepäivät voivat toteutua.

Tulevaisuustilan A arvo kuvaa aikaa, jossa henkilökohtaisella varallisuudella on suuri merkitys avustajaeläimen hankinnassa, koulutuksessa ja käytössä. Tähän voidaan joutua käyttämään suuriakin summia rahaa; nykyisin Keski-Euroopassa avustajaeläimen hinta voi olla jopa henkilöauton luokkaa. Suomessa esimerkiksi opaskoira sijoitetaan perheeseen ilman omistussuhteen muutosta ja tällöin myös opaskoiran palveluja käyttävän ihmisen eläimeen käyttämät summat ovat vähäisiä. (H4; H6; H7.) Tulevaisuustilassa B rahoitus tulee kokonaan ulkopuoliselta toimijalta, ja tämä taho vastaa kaikista eläimen kustannuksista. Ulkopuolinen rahoitus voi olla vaikkapa tukea SOTE-alueelta, yksityisen sektorin tarjoamaa käänteistä asuntolainaa vastaavaa rahoitusta tai yksityisen ihmisen jollakin vastikkeellisella tavalla hoitamaa toimintaa.

Talous-muuttujan arvo E, jossa kustannukset hoidetaan sekä työaikapankin että jakamistalouden avulla, kertoo tällä hetkellä nousussa olevasta trendistä. Jakamistalouden tai joukkoistuksen avulla kustannettavaa avustajaeläintoimintaa voi kuvata esimerkiksi tilanne, jossa avustajaeläimen omistava ihminen vuokraa tekemäänsä palvelusta tai lainaamaansa tavaraa vastaan omaa eläintään sitä tarvitseville ihmisille. (Ks. Linturi 2016, 107–108.) Jakamistalouteen viitattiin myös eräässä tulevaisuusverstaassani, jossa pohdittiin eettisyyttä ja rahan merkitystä avustajaeläintoiminnassa – yhtenä vaihtoehtona esitettiin yhteisesti omistettava avustajaeläin tai eläimille maksettava palkka, joka voisi rahan sijasta olla esimerkiksi luonnollinen asuinympäristö vapaa-ajalla:

Ethical business strategies or is everything about the money? → Sharing economy? → Shared assistance animal. (V3.)

Can animals be seen as employees? Do they get paid / some other kind of reward? → State or business hiring animals? A monthly salary to earn → A natural environment to live in free time? (V3.)

### *Muuttuja 4: Eläimen hankinta ja koulutus*

Avustajaeläinten koulutuksessa nykytilanteen kaltaista organisoitunutta toimintaa ei välttämättä tulevaisuudessa ole, vaan tehtävät ovat voineet hajaantua useille eri toimijoille. Muuttujista 1 ja 3 riippuen myös maksaja ja rahoitus saattavat olla pirstaloituneita. Toisaalta tilanne voi olla keskittyneempi kuin nykyisin: Suomessa voi toimia monia isoja koulutuskeskuksia (A), tai toiminta saattaa olla laajentunut hyvin vahvaksi kansainväliseksi toiminnaksi niin, että maassamme toimii suuria ylikansallisia brändejä (E). (H4; H7; V1; Borgström 2015, 79–80; Sirola–Töytäri 2014, 11–15.)

Tulevaisuustila D (kukin hoitaa miten itse haluaa) viittaa toisaalta jakamistalouteen, toisaalta entistä yksilöllisempään yhteiskuntaan. Tulevaisuustilan yksi vaihtoehto on se, että jokainen kouluttaa avustajaeläimensä itse. Jakamistalouden tai itsehankitun tietotaidon ja eri tavoin jaossa olevien koulutusohjeiden avulla eläimen omistaja voi itsenäisesti kouluttaa eläimen tehtäviin, joihin katsoo olevan tarvetta. Tässä tapauksessa ratkaisevassa roolissa on muuttuja 5 eli eläimen valvonta ja hoito. Se kertoo mahdollisuudet ja uhat, jotka liittyvät eläinten fyysisestä ja henkisestä hyvinvoinnista huolehtimiseen ja sen valvomiseen. Itseohjautuvassa eläimen kouluttamisessa ja avustajatehtävissä voidaan käyttää apuna sekä yksinkertaista että monimutkaisempaakin teknologiaa. (H1; H8; V2; V3; Linturi 2016, 107–108; World Economic Forum 2015, 8–9, 11.) Haastatteleman eläinten hyvinvoinnin asiantuntija piti tärkeänä eläin- ja ihmisyksilön keskinäisen henkilökohtaisen siteen varhaista luomista:

Todennäköisesti paras olisi se, että eläin menisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sen ihmisen luo ja sitten sitä intensiivisesti opetettaisiin olemaan sen eläimen kanssa ja kouluttamaan se semmoiseksi kuin on tarve. (H2)

Tällä hetkellä avustajakoiran ja opaskoiran koulutus on hoidettu palvelua tarjoavien säätiöiden ja toimijoiden (Invalidiliitto, sairaanhoitopiirit) tekemillä valinnoilla. Koiraa käyttävällä ihmisellä on velvollisuus eläimen hyvään ylläpitoon ja sen koulutustason säilyttämiseen. Tulevan käyttäjän ja koiran yhteisen peruskoulutusjakson jälkeen on kertauskursseja ja eläimen taitojen ylläpidon seuranta. Mikäli koira ei jostain syystä enää katsota tarpeelliseksi, se voidaan ottaa käyttäjältään pois ja sijoittaa uudelleen, sillä omistusoikeus säilyy tavallisesti eläimen kouluttaneella taholla. (H4; Sirola–Töytäri 2014, 13–18 passim.) Tulevaisuustaulukossa tätä näkökulmaa edustaa vahvimmin tulevaisuustila A, mutta viitteitä tästä tilasta on nähtävissä myös muissa arvoissa.

#### *Muuttuja 5: Eläimen valvonta ja hoito*

Osa ikäihmisistä asuu yksinään omassa kodissa, osa enemmän tai vähemmän valvotuisissa hoivakodeissa, perhekodeissa tai esimerkiksi kommuuneissa. Se, kuka valvoo ja hoitaa avustajaeläintä tulevaisuudessa, riippuu sekä vanhuksen omasta kunnosta että asumismuodosta. Muuttuja 5 on vahvasti kytköksissä muuttujan 2 eli teknologian kanssa. Esimerkiksi tulevaisuustilassa A eläintä valvoo etätarkkailukeskuksen työntekijä. Tässä vaihtoehdossa ihmisellä itsellään ei ole juurikaan vastuuta eläimestä, vaan järjestävästä tahosta ja rahoituksesta riippuen jokin ulkopuolinen ns. virallinen toimija valvoo eläimen hyvinvointia. Toisaalta vanhus saattaa saada tai joutua ottamaan avustajaeläimestä enemmän vastuuta (B), mikä voi toisaalta olla aktivoimassa vanhusta sekä henkisesti että fyysisesti. Avustajaeläinten terapeuttinen rooli ei rajoitu vain vanhuksiin ja lapsiin, mutta nämä kaksi ryhmää ovat valtavirrasta poikkeavia rajoittuneemman taloudellisen roolinsa vuoksi. Etätarkkailu voisi helpottaa ikäihmisen vastuunottoa omasta elämästään ja tätä kautta olla aktivoimassa häntä myös henkisesti. (H2; H3; H6; V1; V2; Hara 2007,

102; Lunden–Haapasaari 2015, 243 ja seuraavat; Odendaal 2000, 276.) Etätarkkailu olisi mahdollista hoitaa kaksisuuntaisesti esimerkiksi huoneen seinällä olevan ison näytön tai tv-ruudun avulla siten, että näyttöä voitaisiin käyttää yhteydenpitoon ikäihmisen kanssa mutta samalla esimerkiksi koiran valvomiseen ja sille uskottujen itsenäisten tehtävien hoitamiseen. (H1.)

Ja koirahan oppii kuonokosketuksen tosi helposti, se on sille tosi helppo – Jos vanhuksella olisi tollainen screeni siellä kotona ja opettaisi sen koiran että jos se huomaa että sillä vanhuksella on jotain niin mä käyn täppäämässä tota ja nyt se tarvii apua ja saisi tolla screenillä suoraan kuvayhteyden siihen vanhukseen. Tai nyt tarvii lääkärii, nyt tarvii kauppa, nyt tarvii vessaa, opettaa sen koiran siihen. (H1.)

Tulevaisuustilassa D avustajaeläimen hoito on vain omaisten vastuulla eikä ikäihminen saa osallistua siihen. Yksi vaihtoehto on ulkopuolisen palveluntarjoajan järjestämä valvonta ja hoito omien resurssiensa mukaan (E). Palveluntarjoaja voi olla laaja SOTE-alue monipuolisine laitteineen ja asiantuntijoineen mutta myös kolmannen sektorin pienempi toimija, joka panostaa enemmän naapuriapuun ja jakamistalouden vaihtoehtoihin. (H1; H3; H8; V2.) Tällöin ikäihmisen kunnan huononeminen tai esimerkiksi alkuvaiheen dementia ei vielä välttämättä lopettaisi yhteisasumista eläimen kanssa – tilanne, joka tällä hetkellä koetaan riskinä.

Se on ainakin selkeä vaara, kun on ikäihmisestä kyse, että miten hän oikeasti pärjäisi eläimen kanssa, pystyisikö hän huolehtimaan siitä ja sen hyvinvoinnista. – – Sitten varmaan käy joku kotiapu, semmoisen yhteyteen sitten ... että menee päivässä pieni hetki sen eläimenkin hoitamiseen. Koirasta kun puhutaan, niin se vaatii aika paljon hoitoo, ei siinä riitä että joku päästää sen kerran päivässä takapihalle. – – Ne on sitten jo tosi vaikeita tilanteita. Kissahan sellaisessa pärjäisi paremmin. – – On varmaan utopiaa, että olisi joku ulkoilutuspalvelu joka veisi sen koiran kolme kertaa päivässä ulos. (H2.)

Eläimen valvontaan ja hoitoon voidaan kehittää nykyisin käytössä olevien laitteiden ja järjestelmien – esimerkiksi gps- ja videoseuranta, ruokinta-automaatit – lisäksi kokonaan uusia. Näitä teknologioita voidaan käyttää tulevaisuudessa osana eläimen hyvinvoinnin seurantaa ja varmistamista mutta samalla myös ikäihmisen avuksi. Esimerkiksi koiran kaulapannan avulla eläimelle voisi viestittää lyhyitä valmiita äänikomentoja, joita eläin on oppinut noudattamaan. Tämä vaihtoehto näkyy muuttujien A, C ja E taustalla mutta voi varioida näiden tulevaisuustilojen välillä. Ongelmaksi voi muodostua kuitenkin se, miten hoidetaan eläimen vapaa-aika ja varmistetaan, että omistajasta riippumatta eläin saa riittävästi lepotaukoja. Esimerkiksi muistamattomaksi muuttunut vanhus saattaisi pyytää avustajaeläimeltä toistuvasti yhtä ja samaa asiaa. (H2; H6; M1.)

Koiran pannassa oleva kaiutin mahdollistaisi koiran komentamisen etäältä ja mikrofonin avulla sen ympäristön tarkkailun. Vapaa-aikaa varten eläimen liikkeen seuraaminen

mahdollistaisi esimerkiksi avustajaeläimelle tarkoitettun viihdykkeen (kuten leikin ja pelin) tuomisen eläimen ulottuville etäältä. Eläin, erityisesti koira, tarvitsee kuitenkin ihmiskontaktia eikä teknologia pysty sitä korvaamaan. Nykyiset eläimille tarkoitettut teknologiset ratkaisut on usein tehty ihmisen näkökulmasta. (H8; Paasoara et al. 2011, 236–237; Weilenmann–Juhlin 2011, 2638–2639.)

### *Muuttuja 6: Eläimen eläkepäivät*

Ihmisten tietoisuus eläimistä on lisääntynyt huomattavasti viimeisten vuosien aikana. Eläimistä tiedetään nyt asioita, joita voitiin aiemmin vain arvailla. Muuttujat 5 ja 6 ovatkin kytköksissä eläinten tunteiden ja kognitiivisten kykyjen tutkimukseen, sillä nämä puolestaan vaikuttavat ihmisten ja eläinten väliseen vuorovaikutukseen. Se vaikuttaa tapoihin, miten kontakti avustajaeläimeen jatkuu tai katkeaa sen jälkeen, kun eläin on saavuttanut ihmisen näkökulmasta asetetun eläkeiän. Suomessa eläinten aseman parantamiseen tähtäävät toimet ovat viime aikoina vahvistuneet, mutta tämä ei tarkoita sitä, että näin jatkuisi myös tulevaisuudessa. Esimerkiksi muuttujan tulevaisuustila A kuvaa tilannetta, jossa avustajaeläin lopetetaan, kun sen viimeinen ”käyttöpäivä” on saavutettu. (H1; H2; H4; V3; Ikkäheimo 2015, 6–8.)

Muut tulevaisuustilat ovat eläimen näkökulmasta armollisempia. Tälläkin hetkellä avustajaeläin saattaa joissakin tapauksissa jäädä asumaan entiseen kotiinsa, vaikka vaihtoehdot C ja D ovat esimerkiksi opaskoirien osalta tavallisempi tilanne. Toisaalta kerran opetettu eläin ei välttämättä osaa lopettaa avustavia tehtäviä, vaan saattaa hoitaa tehtäviään oman kuntonsa mukaan kuolemaansa asti (E). Tässä tapauksessa vanhempi avustajaeläin saattaisi osallistua nuoremman avustajaeläimen kouluttamiseen – tässä tukeuduttaisiin eläimen luontaiseen kognitiiviseen kykyyn omaksua uusia asioita. (H1; H2; H4; H5; V1; Sirola–Töytäri 2014, 15.) Kommunikointi ja yhdessäolo koiran kanssa nostavat ihmisen oksitosiinin ja endorfiinin tuotantoa; nämä hormonit vaikuttavat hyvänolon tunteeseen ja esimerkiksi lievittävät kipua ja pelkotiloja (Odendaal 2000, 278–279). Tulevaisuustilat B–E ovat siis ihmisen näkökulmasta parempia kuin vanhan eläimen lopettaminen, ja tätä ratkaisua ovat tukemassa henkiset ja fyysiset hyödyt, joita eläimen ja ihmisen kontaktista saadaan. Eläimen vanhetessa siitä huolehtiminen kuitenkin muuttuu vaativammaksi, ja tämä asettaa vaatimuksia avustajaeläinten viimeisten vuosien elämän järjestämiselle.

Näkisin, että viimeiset vuodet ovat niin paljon hitaampaa ja se eläminen hiipuu ihan samalla tavalla kuin vanhuksellakin käy, ja voi niillekin tulla muistikatkoksia ja unohtaa ja niilläkin on dementiaa ja alzheimeria koirilla, että tarvitsevat sen eläkeiän. – – Usein ihmiset on niin kiintyneitä eläimeen joka on ollut meidän kanssamme 12 vuotta, samaan tapaan kuin ei haluttaisi että omat vanhemmat laitetaan vanhainkotiin ja käydä katsomassa kerran 4 kuukaudessa, et haluaisi myöskään koiraasi laittaa pois. Yhtä hyvin se menee siellä joukon jatkona loppuun asti. (H1.)

Vanhuksen näkökulmasta eläimen siirtyminen pois omasta taloudesta ei ole välttämättä paras lopputulos. Eläin mahdollistaa vanhuksilla positiivisia fyysisiä ja psyykkisiä kokemuksia vahvistaen samalla ikäihmisten sosiaalisia kontakteja sekä perheen sisällä että muiden ihmisten kanssa. (Hara 2007, 110–111.) Jos tulevaisuuden eläintoimintaa ovat määräävinä näkökulmina ohjaamassa tehokkuusajattelu ja taloudelliset tekijät, eläin voi säilyä tavaran ominaisuudessa, ja ihmisten ja eläinten vuorovaikutuksesta saavutettavia hyötyjä ei välttämättä enää nähdä tärkeinä asioina.

### *Avustajaeläimen ja ikäihmisen yhteisen elämän muotoja 2040-luvulla*

Esittelen seuraavassa tulevaisuustaulukon avulla muodostamiani tulevaisuuskuvia. Ne on tehty tulevaisuustaulukosta arpomalla. Toinen mahdollisuus tulevaisuuskuvien muodostamiseen on esimerkiksi lähtökohta-arvon valinta. Sen jälkeen jokaiselta muuttujalta valitaan tuohon alkuarvoon sopiva arvo. (Lehtonen 2016, 222; Seppälä 2013, 144–145.) Tässä tapauksessa olen valinnut vaihtoehtoiset tulevaisuudet arpomalla: jokaiselta riviltä on valittu mukaan yksi sattumanvarainen arvo. Tulevaisuus on sattumanvarainen, vaikka siihen pystyykin päätöksillä vaikuttamaan, enkä halunnut omien arvojeni tai näkökulmieni vaikuttavan muodostettavien tulevaisuuskuvien sisältöihin. Näin toimien taulukon pohjalta rakentuu oman päättelyni ulkopuolisia ratkaisuja ja sellaisia tulevaisuuksia, joita en ehkä itse ymmärtäisi edes mahdollisiksi tai joita tiedostamattani haluaisin syystä tai toisesta välttää tai edistää.

Tulevaisuuskuvien monimuotoisuuden vuoksi arvoin ensin kuusi vaihtoehtoa eli puolet enemmän kuin tässä artikkelissa esittelen. Esimerkiksi ensimmäisenä arvottu rivi DADEDA tarkoittaa sitä, että tulevaisuuskuvaan ovat valikoituneet muuttujan (rivin) 1 arvo D, muuttujan 2 arvo A, muuttuja 3 arvo D ja niin edelleen. Kuusi arpomaani tulevaisuuskuva ovat seuraavat:

DADEDA  
 DEDDBB  
 CADBDC  
 EAEBDC  
 DDEBEE  
 BEAAAE

Näistä valitsin jatkokäsittelyyn mahdollisimman paljon toisistaan poikkeavat tulevaisuuskuvat, jotta pystyn esittämään mahdollisimman erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja. Kuten edellä olevasta listauksesta huomaa, puolessa arvotuista tulevaisuuskuvista muuttujan 1 vaihtoehto D nousi esiin. Myös muita vastaavia, tulevaisuuskuvista toiseen toistuvia muuttujien arvoja löytyi. Toistuvuuksia välttääkseni valitsin jatkokäsittelyyn tulevaisuuskuvat:

DADEDA  
 CADBDC  
 BEAAAE



Koska näistä tulevaisuuskuvista kaksi ensimmäistä olivat kolmen muuttujan ( $2 = A$ ,  $3 = D$ ,  $5 = D$ ) osalta samanlaiset ja halusin tulevaisuuskuviin enemmän sisäistä vaihtelua, arvojn keskimmäisen tulevaisuuskuvan näiden arvojen osalta uudelleen. Lopulliset tulevaisuuskuvat olivat seuraavat:

DADEDA  
CBEBBC  
BEAAAE

FAR-menetelmässä loogisuus yhdistyy intuitioon, kekseliäisyyteen ja idearikkauteen – tämä voidaan nähdä myös menetelmän heikkoutena. Tulevaisuudentutkija Geoffry Coylen (2009, 14) mukaan tulevaisuudentutkimuksessa käytetään kuitenkin vahvaan todistusaineistoon perustuvaa mielikuvitusta. Seuraavassa avaan kolme tulevaisuuskuva osoittaakseni, millaisia vaihtoehtoisia tulevaisuuden muotoja vanhusten ja avustajaeläinten yhteisellä elämällä saattaa olla. Tulevaisuuskuvat perustuvat omaan aineistooni sekä aineistoni tulkintaan mutta myös Coylen viittaamaan intuitiiviseen asioiden yhdistelyyn.

*Tulevaisuuskuva 1: Ylikansallinen konsepti ja kolmas sektori*

D: Kolmas sektori  
A: Ulkopuolisen tahon kontrolloimaa teknologiaa  
D: Vapaaehtoisten kahdenvälistä toimintaa, ei rahataloutta mukana  
E: Massiivista ylikansallista toimintaa, suuria konsepteja  
D: Vain omaisten vastuulla  
A: Lopetetaan eläkepäivien koittaessa

2040-luvulla avustajaeläintoimintaa järjestää kolmas sektori eli pääasiassa vapaaehtoisvoimin toimivat tai pientä voittoa tekevät järjestöt ja yhdistykset. Tehtäväkenttään kuuluu myös toimijoiden hallussa oleva teknologinen osaaminen: avustajaeläimen ja vanhuksen asunnossa oleva teknologia on kolmannen sektorin toimijoiden kontrolloimaa ja ylläpitämää. Avustajaeläintoiminta hoidetaan kokonaan kahdenvälisesti: yhdistykseen tai järjestöön kuuluva henkilö hoitaa asiaa oman organisaationsa toimintatapojen mukaisesti kahden kesken avustajaeläintä tarvitsevan vanhuksen kanssa.

Kolmas sektori käyttää eläimen hankinnassa ja koulutuksessa suuria, ylikansallisten toimijoiden luomia konsepteja, mutta tämä ei maksa mitään avustajaeläimen kanssa asuvalle vanhukselle. Kustannukset katetaan sekä kuntien avustuksina että järjestöjen oman aktiivisen rahankeruun ja lahjoitusten avulla. Vaikka avustajaeläimiä ja vanhuksia avustava teknologia onkin ulkopuolisen tahon omistamaa ja valvomaa, eläimen hoitaminen kuuluu täysin ikäihmisen omaisten vastuulle. Vanhus itse on irrotettu avustajaeläimen hoitamisesta, ja eläimen hyvinvoinnista vastaa ulkopuolinen, objektiivinen taho. Tällä pyritään ehkäisemään tilannetta, jossa mahdollisesti huonokuntoisiksikin muuttuva vanhus ei ehkä huomaisi eläimen vaatimaa hoitoa ja huolenpitoa. Kun uuden avustajaeläimen hankinta tulee ajankohtaiseksi, kolmannen sektorin toimija ryhtyy järjestämään talouteen uutta eläintä yhteistyössä vanhuksen kanssa. Tarvekartoituksen jälkeen vanhus saa uuden

eläimen. Eläkepäivien koittaessa vanha avustajaeläin toimitetaan kolmannen sektorin käyttämälle eläinlääkäriasemalle, jossa eläin lopetetaan. Tämä keventää kulurakennetta, sillä avustajaeläinten uudelleensijoitukseen ei käytetä resursseja.

### *Tulevaisuuskuva 2: Kunta ja vanhus jakamistaloudessa*

- C: Järjestävä taho on kunta
- B: Ei teknologiaa käytössä
- E: Työaikapankki ja jakamistalous
- B: Pieniä itsenäisiä toimijoita hajallaan
- B: Ikäihminen huolehtii pääasiassa itse
- C: Eläinten vanhainkoti

Avustajaeläintoiminnasta vastaa 2040-luvulla kokonaisuutena kunta. Muuttuneesta rahoituspohjasta ja pienentyneistä ikäluokista johtuen kuntien varallisuus ei riitä teknologisten innovaatioiden käyttämiseen. Myös ihmisten asenteet teknologiaa kohtaan ovat muuttuneet kriittisemmiksi. Kaikki avustajaeläintoiminnan kustannukset hoidetaan sekä jakamistaloutta että työaikapankkia käyttäen. Tässä järjestelmässä ovat mukana sekä toimintaa hoitava kunta että avustajaeläimen apua tarvitseva ikäihminen.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kunnan osoittama työntekijä avustaa eläimen hankintaa suunnittelevaa vanhusta ja hänen perhettään löytämään toimijan, joka pystyy järjestämään talouteen sopivan avustajaeläimen. Tämän jälkeen vanhus hoitaa asian toimijan kanssa kahdenvälisesti siten, että kunta valvoo säädöksiä ja antaa tarpeen vaatiessa tukea, mutta kustannusten maksamiseen vanhus käyttää omaa omaisuuttaan tai osaamistaan, fyysisestä ja henkisestä kunnostaan riippuen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kirjoitusta, kirjanpitoa, käsitöitä tai puhumiseen liittyviä tehtäviä mutta useimmissa tapauksissa käyttämättä jääneen ajoneuvon, asunnon tai kesämökin antamista avustajaeläimen toimittaneen tahon käyttöön. Tämä voi edelleen vuokrata tai antaa käyttöoikeuksia näin saamaansa omaisuuteen.

Omaisten apu avustajaeläimen hoidossa on toisinaan tarpeen, mutta pääasiassa vanhus hoitaa asiansa itsenäisesti, eikä avustajaeläimiä kovin huonokuntoisille ikäihmisille edes anneta. Kun avustajaeläin tulee vanhaksi, se muuttaa asumaan kunnan organisoimaan eläinten vanhainkotiin mutta käy säännöllisesti vierailulla vanhassa kodissaan ja tapaa entistä autettavaansa myös muualla, kuten puistoissa ja kävelylenkeillä.

### *Tulevaisuuskuva 3: Maksullinen avustajaeläin teknologiakodissa*

- B: Yksityinen sektori
- E: Tekoäly ja itsenäinen teknologia
- A: Jokaisen oma varallisuus määrittelee rajat
- A: Hankinta ja koulutus avaimet käteen -periaatteella
- A: Etätarkkailukeskuksen työntekijä
- E: Ei varsinaista eläikeikää

Vapaiden markkinoiden toiminnassa kysyntä ja tarjonta määrittelevät palvelulle hinnan 2040-luvulla. Avustajaeläintoimintaa järjestävät ja organisoivat yksityisen sektorin toimijat, ja palveluiden laajuuden määrittelee vanhuksen oma varallisuus ja halu sen käyttämiseen. Tarjolla on hyvin paljon itsenäistä teknologiaa, ja avustajaeläimen hankkiminen ja koulutus sekä siitä huolehtiminen on pyritty tekemään mahdollisimman helpoksi.

Vanhus hankkii eläimen omakseen markkinahintaan, joka saattaa vaihdella sekä sesongin että pitkäkestoisemman kysynnän ja tarjonnan mukaan. Koulutuspaketteihin kuuluu useimmiten kattava henkilökohtainen perehdytys asiakkaan kotona sekä tarpeen mukaan myöhempää neuvontaa paikan päällä ja etäyhteyden avulla. Lisäksi tarjolla on maksullisia palveluita eläimen valvontaan etäältä ja automaattisesti – nämä, kuten myös avustajaeläimen hoito ja koulutus, järjestyvät laajojen toimintamallien mukaan. Standardit ovat toisaalta turvaamassa eläimen ja vanhuksen hyvinvointia, toisaalta helpottamassa asiakkaan kustannusten seuranta ja suunnittelua. Etätarkkailukeskuksissa työskentelevät koulutetut eläinalan ja vanhustyön ammattilaiset tarkkailevat monenlaisin sensorein ja kameroin eläimen ja vanhuksen tilaa. Etätarkkailija pystyy tarvittaessa pyytämään eläintä tekemään asunnossa avustavia toimenpiteitä myös vanhuksen ollessa siihen kykenemätön, esimerkiksi päiväunien aikana eläin voi sammuttaa päälle unohtuneen kahvinkeitin tai sulkea ikkunan. Osittain näitä tehtäviä hoidetaan myös teknologian avulla, jolloin avustajaeläimellä voi olla korostetusti seuraeläimen ja henkistä hyvinvointia tarjoavan asuinkumppanin rooli.

Avustajaeläimellä ei ole eläkeikää, vaan se osallistuu vanhuksen avustamiseen omien voimiansa ja kiinnostuksensa sekä vanhuksen tarpeiden mukaan iäkkäänäkin. Taloudessa voi olla myös uusi avustajaeläin samanaikaisesti vanhan kanssa, mikäli ne tulevat toimeen keskenään.

### *Lopuksi*

Tarkoitukseni oli tässä artikkelissa esitellä kansatieteen ja tulevaisuudentutkimuksen tieteenalojen näkökulmia ja menetelmiä yhdistävän tutkimuksen muodostamia tulevaisuuskuvia 2040-luvun avustajaeläimen ja ikäihmisen arkielämästä. Keskeisimpien muuttujien ja niiden arvojen jälkeen rakensin FAR-tulevaisuustaulukon avulla vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia. Lopputuloksena esittelin kolme vaihtoehtoista tulevaisuuskuva 2040-luvulle. Tulevaisuuskuvat nimesin niiden sisältöä kuvaavasti: ”Ylikansallinen konsepti ja kolmas sektori”, ”Kunta ja vanhus jakamistaloudessa” sekä ”Maksullinen avustajaeläin teknologiakodissa”. Tulevaisuustaulukon muuttujat, arvot ja tulevaisuuskuvioiden sisällöt muodostuivat aineiston perusteella suoraan sekä tulkinnan kautta.

Kuten Rafael Popper toteaa, monet tulevaisuudentutkimuksen harvemmin käytössä olevat menetelmät, jotka vaativat laajaa asiantuntemusta käsiteltävästä teemasta, käyttävät apunaan useita erilaisia menetelmiä. Tämä toteutui myös tässä artikkelissa: kokosin FAR-tulevaisuustaulukkoon muuttujat ja muuttujien arvot haastattelujen, havainnoinnin, lyhyiden kyselyiden sekä tulevaisuusverstaiden ja kirjallisuuden avulla. Taulukosta käyvät ilmi

erilaisten asiantuntijoiden näkemykset avustajaeläimen ja vanhuksen yhteisestä tulevaisuudesta. Kokemukseni perusteella aineistot toimivat hyvin valittujen menetelmien kanssa.

FAR-tulevaisuustaulukko kokosi yhteen tutkimukseni aineiston. Siitä seuloutui esiin kuusi keskeisintä käsitettä. Nämä käsitteet eli muuttujat sijoitin taulukkoon siten, että jokaiselle muuttujalle löytyi viisi toisistaan poikkeavaa tulevaisuustilaa. Jokainen muuttuja ja niiden jokainen arvo on kiteytynyt tiivistelmäksi jostakin tutkimuksen kannalta merkityksellisestä teemasta, joten aineiston sisältö saatiin puristettua harvojen keskeisimmiksi katsomiini käsitteiden alle. (Kuusi–Cuhls–Steinmüller 2015; Rhyne 1995, 657 ja seuraavat; Viherä 2015, 45.) Tulevaisuustaulukon solujen sisällöt olivat joustavia, eli ne määrittivät tehtävää tulevaisuuskuvaa yleisellä tasolla, mutta tarkempi sisältö rakentui käsitteiden ja aineistosta nousevien tietojen yhdistämisestä johonkin tulevaisuuden hetkeen.

FAR-taulukon sisältöanalyysillä osoitin muuttujien ja niiden arvojen rakentumisen sekä niiden välisiä suhteita ja linkityksiä nykytilaan. Kaikki kuusi muuttujaa olivat keskeisimpiä aineistoni käsitteitä vanhuksen ja avustajaeläimen yhteisessä tulevaisuudessa, ja ne olivat vaikuttamassa ratkaisevasti tulevaisuuskuvien sisältöihin. Muuttujien arvot ovat sisällöltään suppeampia, mutta nekään eivät ole tarkkaan rajaavia. Tämä antaa tulevaisuuskuvien tarkemman sisällöllisen muodostamisen aikana mahdollisuuden muokata tulevaisuutta sellaiseen suuntaan, että siitä tulee toimiva.

Rakentamistani kolmesta tulevaisuuskuvasta tuli hyvin toisistaan poikkeavia. Nämä tulevaisuuskuvat osoittavat sellaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja, joita kohti voidaan joko pyrkiä tai joita voidaan välttää. Se, mikä tulevaisuus koetaan toivotuksi ja mikä ei-toivotuksi, riippuu siitä, millaista arvokeskustelua kukin toimija pitää toimintansa perustana ja mihin tämä keskustelu johtaa. Konkreettisia kiinnekohtia ihmisten arkielämään sisältävät tulevaisuuskuvat toimivat soveltavan kansatieteen lähtökohtana rakentaen malleja yhteisen tulevaisuuden tekemiseksi.

Huomionarvoista on se, että kolme esiteltyä tulevaisuuskuvaa eivät voi olla olemassa samanaikaisesti – ne ovat vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Pidän tarpeellisena myös huomauttaa, että tulevaisuuskuvat eivät ennusta yhtä varmaa tulevaisuutta. Jokin tulevaisuuskuva saattaa toteutua esitetyn kaltaisena, mutta on myös mahdollista, että lopulta toteutuva tulevaisuus voi olla myös tulevaisuuskuvien yhdistelmä. Tulevaisuus on osittain sattumanvarainen tai siltä vaikuttava, mutta tämän hetken valinnoilla ja arvokeskustelulla tulevia vuosikymmeniä ollaan jo nyt ohjaamassa johonkin suuntaan avustajaeläintoiminnan osalta.

## *Lähteet*

### *Arkistolähteet*

H1–8. Haastattelut teemoista avustajaeläimet ja niiden koulutus, vanhukset, teknologia, tulevaisuus.

Haastattelija Jussi Lehtonen. 2015–17. TYKL/SPA/1179/H.

H1: Ryhmähaastattelu. Eläinlääkäri, eläinsuojeluyhdistyksen edustaja, syövänhaistelukoiraprojektin edustaja.

H2: Eläinsuojeluasiantuntija.

H3: Eläkeläisten etujärjestön asiantuntija.

H4: Silmälääketieteen erikoislääkäri.

H5: Eläintenkouluttaja.

H6: Terapiakoira-ryrittäjä.

H7: Terapiakoiran omistaja.

H8: Eläinteknologian tutkija.

K1–2. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen arkistot, Turun yliopisto. Kansatieteen TYKL-kokoelma, sitomattomat aineistot SPA, sarja K: Keruuaineistot. Kerääjä: Jussi Lehtonen 2015, 2016. TYKL/SPA/1179/K.

K1: 140 ala-asteen oppilaan ajatuksia eläimistä ja ihmisistä sekä avustajaeläimistä koulussa ja kotona.

K2: Yliopisto-opiskelijoiden ajatuksia eläimistä ja ihmisistä sekä avustajaeläimistä.

M1. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen arkistot, Turun yliopisto. Kansatieteen TYKL-kokoelma, sitomattomat aineistot SPA, sarja M: Muu, sekalainen aineisto. TYKL/SPA/1179/M.

M1: Capstone-projektikurssin aineistot 2016.

V1–3. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen arkistot, Turun yliopisto. Kansatieteen TYKL-kokoelma, sitomattomat aineistot SPA, sarja V: Tulevaisuusverstaat. TYKL/SPA/1179/V.

V1: Tulevaisuusverstaas 1: Eläimet ja vanhuksat. 29.1.2015, Turun yliopisto.

V2: Future Workshop 2: Dog & Technology. 17.2.2016, Turun yliopisto.

V3: Future Workshop 3: Animals & Seniors. 17.6.2016, Grazin yliopisto, Itävalta.

### Verkkolähteet

Avustajaeläimet = JUSSI LEHTONEN. Eläinten toimijuus yhteiskunnassa. Näkökulmia Suomesta 1890–2040. <http://animalagency.utu.fi/fi/tutkijat/jussi-lehtonen/>. Luettu 16.2.2017.

RÖYSKÖ, HEINI 2016: *Kohden vuotta 2020 – näkökulmia digitalisaation vaikutuksista ikääntyvien arkeen*. Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry, Helsinki. Verkkójulkaisu. <http://www.eetury.fi/Site/Data/671/Files/Kohden%20vuotta%202020%20-naekoekulmia%20digitalisaation%20vaikutuksista%20ikaentaentyvien%20arkeen.pdf>

### Kirjallisuuslähteet

BEETZ, ANDREA – UVNÄS-MOBERG, KERSTIN – JULIUS, HENRI – KOTRSCHAL, KURT 2012: Psychosocial and psychophysiological effects of human-animal interactions: the possible role of oxytocin. *Frontiers in Psychology*, Volume 3, Article 234. Frontiers, Lausanne.

BELL, WENDELL 2003: *Foundations of futures studies. History, purposes, and knowledge. Volume 1: Human science for a new era*. Transaction Publishers, New Brunswick.

BISHOP, PETER – HINES, ANDY – COLLINS, TERRY 2007: The current state of scenario development. An overview of techniques. *Foresight, The Journal of Future Studies, Strategic Thinking and Policy*, 5–25. Emerald Group Publishing Limited, Bingley.

BORG, OLAVI 2013: Tulevaisuudentutkimuksen tiedeidentiteetti ja suhde muihin tietesiin. OSMO KUUSI – TIMO BERGMAN – HAZEL SALMINEN (toim.): *Miten tutkimme tulevaisuuksia?* Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki.

BORGSTRÖM, CHRISTINA NONA 2015: Avustajakoirat ja koira-avusteinen työskentely. KAIJA IKÄHEIMO (toim.): *Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa*, 75–81. Alfa Partners Academy, Helsinki.

COYLE, R. GEOFFREY 2009: Field anomaly relaxation (FAR). JEROME C. GLENN ja THEODORE J. GORDON (toim.): *Futures research methodology*. Version 3.0. Washington DC: The Millennium Project.

HARA, SHOKO 2007: Managing the Dyad Between Independence and Dependence: Case Studies of the American Elderly and Their Lives with Pets. *International Journal of Japanese Sociology*, 2007: 16, 100–114. The Japan Sociological Society.

- HEINONEN, SIRKKA – RUOTSALAINEN, JUHO 2012: Ubiikkiyhteiskunta 2030 – Yhteisöllisesti tuotettu tulevaisuustaulukko. *Futura* 3/2012, 70–71. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry., Helsinki.
- IKÄHEIMO, KAIJA 2015: Eläimen ja ihmisen suhde. KAIJA IKÄHEIMO (toim.): *Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa*, 5–9. Alfa Partners Academy, Helsinki.
- KAMPPINEN, MATTI – MALASKA, PENTTI – KUUSI, OSMO 2003: Tulevaisuudentutkimuksen peruskäsitteet. MATTI KAMPPINEN, OSMO KUUSI ja SARI SÖDERLUND (toim.): *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- KUUSI, OSMO – CUHLS, KERSTIN – STEINMÜLLER, KARLHEINZ 2015: Quality criteria for scientific futures research. *Futura* 1/2015, 60–77. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry., Helsinki.
- LEHTONEN, JUSSI 2016: *Skenaarioita maaseudun palveluista. Kaupat, kirjastot, pankit ja postit historiasta tulevaisuuksiin*. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja C, Osa 429. Turun yliopisto, Turku.
- LINTURI, RISTO 2016: *Teknologiamurros 2013–2016. Esiselvitys radikaalien teknologioiden kehityksestä 2013 katsauksen jälkeen (Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 6/2013)*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2016. Helsinki: Eduskunta.
- LUNDEN, JOHANNA – HAAPASAARI, MAARIT 2015: Hännänheilahduksia. Koira-avusteisuus työskentelyn ja liikuntatuokioiden kokemuksia vanhusten parissa Turussa. KAIJA IKÄHEIMO (toim.): *Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa*, 237–247. Alfa Partners Academy, Helsinki.
- LÖFGREN, ORVAR 1996: Ett ämne väljer väg. BILLY EHN ja ORVAR LÖFGREN: *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap*. Natur och kultur, Stockholm.
- MEADOWS, DONELLA – RANDERS, JORGEN – MEADOWS, DENNIS 2005: *Kasvun rajat. 30 vuotta myöhemmin*. Gaudeamus, Helsinki.
- MIKLÓSI, ÁDÁM – GÁCSI, MÁRTA 2012: *On the utilization of social animals as a model for social robotics*. *Frontiers in Psychology*, Volume 3, Article 75. Frontiers, Lausanne.
- MÖTTÖNEN, SAKARI – NIEMELÄ, JORMA 2005: *Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot*. PS-kustannus, Jyväskylä.
- NIINILUOTO, ILKKA 2013: Tulevaisuudentutkimus – tiedettä vai taidetta? OSMO KUUSI, TIMO BERGMAN ja HAZEL SALMINEN (toim.): *Miten tutkimme tulevaisuuksia?*, 23–30. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry., Helsinki.
- NURMELA, JUHA 2013: Tulevaisuusverstaas ja uusia ”verstashenkisiä” tulevaisuuden muovaamisen menetelmiä. OSMO KUUSI, TIMO BERGMAN ja HAZEL SALMINEN (toim.): *Miten tutkimme tulevaisuuksia?*, 213–217. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry., Helsinki.
- O’DELL, TOM 2009: What’s the use of culture? Culture Unbound. *Journal of current cultural research* 1/2009, 15–29. Linköping University, Linköping.
- ODENDAAL, J.S.J. 2000: Animal-assisted therapy – magic or medicine? *Journal of Psychosomatic Research* 49 (2000). Life Sciences Research Institute, Pretoria.
- PAASOVAARA, SUSANNA – PALDANIUS, MIKKO – SAARINEN, PETRI – HÄKKILÄ, JONNA – VÄÄNÄNEN-VAINIO-MATTILA, KAISA 2011: The Secret Life of My Dog – Design and Evaluation of Paw Tracker Concept. *Mobile HCI 2011, 13th International Conference, 30 Aug - 2 Sep 2011, Stockholm, Sweden*, 231–240. MobileHCI Series of Conferences. Tampere University of Technology, Tampere.
- POPPER, RAFAEL 2008: How are foresight methods selected? *Foresight, The Journal of Future Studies, Strategic Thinking and Policy*. Vol. 10 (6), 62–89. Emerald Group Publishing Limited, Bingley.
- RHYNE, RUSSELL 1974: Technological forecasting within alternative whole futures projections. *Technological forecasting and social change*. Vol. 6(1974), 133–162. American Elsevier Publishing Company.
- 1995: Field Anomaly Relaxation. The arts of usage. *Futures – The journal of policy, planning and futures studies*. Vol. 27, No. 6, 657–674. Elsevier Science, Great Britain.
- RUBIN, ANITA 2003: Tulevaisuudentutkimuksen käsitteitä. MATTI KAMPPINEN, OSMO KUUSI ja SARI SÖDERLUND (toim.): *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- SEPPÄLÄ, YRJÖ 2013: Tulevaisuustaulukkomenetelmä. Sovelluksena vanhustenhuolto. OSMO KUUSI, TIMO BERGMAN ja HAZEL SALMINEN (toim.): *Miten tutkimme tulevaisuuksia?* Tulevaisuuden tut-

- kimuksen seura ry., Helsinki.
- SIIVONEN, KATRIINA 2008: *Saaristoidentiteetit merkkien virtoina. Varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa*. Kansatieteellinen arkisto 51. Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki.
- SIROLA, PIA – TÖYTÄRI, OUTI 2014: Avustajakoira järjestelmä. Selvitys järjestelmän nykytilasta ja kehittämisehdotuksia. *Työpaperi* 39/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- SÄÄSKILAHTI, NINA 1997: *Kansa ja tiede. Suomalainen kansatiede ja sen kohde 1800-luvulta 1980-luvulle*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- SÖDERLUND, SARI – KUUSI, OSMO 2003: Tulevaisuudentutkimuksen historia, nykytila ja tulevaisuus. MATTI KAMPPINEN, OSMO KUUSI ja SARI SÖDERLUND (toim.): *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- VIHERÄ, MARJA-LIISA 2015: Tulevaisuustaulukko ajatusten jäsentäjänä ja tulevaisuusajattelun herättäjänä. Kokemuksia kesäseminaarista, osallistavan sosiaaliturvan pilotista ja tieteiden yöstä. *Futura* 1/2015, 45–50. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry, Helsinki.
- WEILENMANN, ALEXANDRA – JUHLIN, OSKAR 2011: Understanding People and Animals: The Use of a Positioning System in Ordinary Human-Canine Interaction. *CHI '11. Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 2631–2640. ACM, New York.
- WORLD ECONOMIC FORUM 2015: Deep shift. Technology tipping points and societal impact. *Global agenda council on the future of software and society*. World Economic Forum, Geneva.

*JUSSI LEHTONEN: A common future for assistance animals and senior citizens.  
Creating different futures*

This article deals with a common future for assistance animals and senior citizens and the possible ways it could be organised. Using futures research methods in ethnological studies is quite a new point of view in Finland. Futures research is a discipline with great societal impact and it also attempts to bring in various participants in the creation of their own futures. The main purpose is to create many alternative futures among which one possible future is to choose a goal to reach. At the same time, futures research has an applied scientific viewpoint.

The timeline of this study reaches into the 2040s. With this kind of a timeline it is possible to make necessary changes to, for example, different laws and practices so that the chosen future is possible to reach or avoid. The main source material has been collected through ethnological fieldwork and includes both interviews and participant observation. Moreover, three different futures workshops produced part of the research materials. This method has been used by numerous researchers and scholars to create different kinds of futures. One workshop was arranged in Austria and the other two in Finland. Both the participants in these future workshops and the interviewees from the author's fieldwork were experts in, for example technology, animal training, senior citizens and animal assistance work. The workshop participants met in small groups and discussed themes such as the animal business, securing the good treatment and care of an assistance animal and the leisure time for the animal.

The second futures research method for this article, combined with ethnology, is the FAR method (Field Anomaly Relaxation). Its aim is to create images of the future and, at the same time, define source material. In the FAR method, the materials are used to construct a future table which comprises six different variables (lines) that are the main concepts of the study. Each variable has five different values which show what they could look like in the future.

The six main concepts/variables in the FAR table are: organizer, the role on technology, economy, obtaining and training the animal, supervising and taking care of the animal, the animal's retirement. All of these variables have five different futures, for example the organiser of the assistance animal system in the 2040s might be a province (a so-called SOTE area), the private sector, a municipality, a third sector (e.g. organisations and associations) or it can be up to the individuals themselves. All these variables and their values are based on the source material, either as a direct citation from an interview, the futures workshop or as the author's interpretation of the source material used to ascertain these possible futures aspects. After creating this table the author created six different future images at random by throwing dice: one value from each line was chosen to create different future images.

After examining the contents of the future images, the three that were most different from each other were chosen to be showcased this article. In this case, the future images involved questions of the concept of supranationality and the third sector, the municipality and the senior citizen in a shared economy and expensive assistance animal living in a home with a great deal of technology. With these future images, it is possible to see different future options, some of which could be realised. When we know the force driving a different future image, it is possible to try to reach one future or avoid another. One image of the future could be good choice for one person and a bad choice for another: a good or a bad future can vary as a consequence of an individual, organisation or societal values and goals. With this in mind, this article can show three possible futures on how to organise the common life of a senior citizen and an assistance animal in the 2040s.

Jussi Lehtonen  
jussi.lehtonen@utu.fi  
Eläinten toimijuus yhteiskunnassa -tutkimushanke (SA)  
Kansatiede, 20014 Turun yliopisto